

ПОЗАКЛАСНА ВИХОВНА РОБОТА ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

У статті вказується на необхідність проведення профілактичної діяльності в школах-інтернатах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, обґрунтовується один із важливих шляхів такої діяльності – позакласна виховна робота.

Ключові слова: діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, школи-інтернати, протиправна поведінка, соціальна профілактика негативних явищ, позакласна виховна робота.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Сучасне українське суспільство переживає досить складні моменти свого розвитку, які пов'язані з ростом безробіття, падінням рівня життя, політичними суперечками та ін. Все це поглиблює таке соціальне явище, як сирітство (діти, у яких немає батьків та соціальні сироти (у них є батьки, але вони не турбуються про своїх дітей або перебувають далеко від них і не цікавляться їхнім життям)).

Загострення проблеми знедолених дітей у сучасній Україні зумовлене економічною кризою, ростом безробіття, зубожінням значної частини населення та падінням суспільної моралі. За різними даними, сьогодні в країні налічується від 100 до 250 тис. бездоглядних і безпритульних дітей (хоча їхній централізований облік не ведеться). Ці діти не мають сім'ї або втратили зв'язок з нею, оскільки вона не захищала їх і не турбувалася про них. Вони залишили школу і намагаються самостійно добути шматок хліба, стали на шлях бродяжництва, прилучаються до нікотину, алкоголю й наркотиків, вдаються до крадіжок, скоюють інші правопорушення, набуваючи негативного життєвого досвіду [5].

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблеми профілактики правопорушень у дітей висвітлені в працях М.Бурмаки, Е.Дранішцевої, З.Зайцевої, Н.Максимової, В.Оржеховської, Т.Тираненко, Т.Федорченко, М.Фіцули та ін.; проблеми дітей-сиріт вивчали В.Слюсаренко, Л.Канішевська, Л.Кузьменко, О.Ігнатова, Л.Єременко та ін.

Формування цілей статті... Необхідність пошуку шляхів профілактики правопорушень дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, зумовлена не лише змінами, що відбуваються в суспільстві, а й способом організації соціально-виховної діяльності в освітньому закладі. Саме це спонукало нас до дослідження даної проблеми.

Виклад основного матеріалу... Держава намагається вирішувати ці проблеми відповідно до своїх можливостей.

Зокрема, для розвитку, навчання та виховання таких знедолених дітей функціонують школи-інтернати. Вони мають велике значення в розвитку, вихованні, навчанні, соціально-педагогічній реабілітації певних категорій знедолених дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, а також дітей з проблемних та матеріально незабезпечених сімей.

Школи-інтернати – це закриті (напівзакриті) навчально-виховні заклади, вихованці яких постійно перебувають у закритих колективах. Маючи обмежену сферу спілкування, вони одержують недостатню, а часом і деформовану інформацію про навколишній світ, про інших людей.

Ці загальноосвітні заклади відрізняються особливим контингентом дітей, здебільшого педагогічно занедбаних, з якими свого часу не справилися педагоги звичайної школи. Вони відстають у своєму психічному розвитку, мають низьку пізнавальну активність, у них не сформувалися пізнавальні інтереси, рівень їхніх знань також значно нижчий, порівняно з учнями загальноосвітньої школи.

Подолання негативних стереотипів у свідомості й поведінці більшості вихованців вимагає не тільки певного часу й зусиль педагогів, а й застосування відповідних реабілітаційних методик.

Головна соціальна і психолого-педагогічна ідея, покладена в основу діяльності закладів інтернатного типу, полягає в тому, щоб забезпечити рівні можливості для всіх дітей і підлітків в оволодінні освітою, у гармонійному розвитку, громадській діяльності відповідно до природних задатків, схильностей, здібностей і таланту. Це має створити необхідні умови для активного саморозвитку і самовдосконалення людини як активного творця нових вимірів суспільного розвитку [5].

Але зробити це не завжди просто, тому що діти потрапляють до такого закладу уже з певними сформованими соціальними навичками поведінки, мають свої переконання, інтереси, які формувались в більшості не за сприятливих умов розвитку та становлення їх особистості. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, зустрічаючись із проблемою неможливості задовольнити свої

потреби та інтереси, часто намагаються задовольнити їх тим шляхом, який є можливим і трапляється так, що ним стає злочин.

Протиправна поведінка є наслідком неспроможності або небажання окремої людини знайти дозволений юридичними нормами спосіб задоволення власних потреб. Причини девіантної поведінки слід шукати у соціальних умовах існування людини і в особистих рисах, що знижують адаптивні можливості людини насамперед у її мотиваційній сфері, ціннісних орієнтаціях, особливостях емоційно-вольової та інтелектуальної сфери. Соціальні проблеми, з одного боку, породжують складні життєві ситуації, у ході розв'язання яких людина порушує правові норми, а з іншого, впливають на формування особистості людини. Особистісні ж якості людини ускладнюють оцінку ситуації, не дають їй змоги ухвалити адекватне рішення, свідомо управляти своєю поведінкою, протистояти негативному впливу інших осіб.

Девіантна поведінка – поведінка індивіда або групи осіб, що не відповідає прийнятним у суспільстві нормам та завдає шкоди самій людині, оточенню, суспільству загалом. До основних видів девіантної поведінки в сучасному суспільстві, як правило, відносять протиправну (антисоціальну, делінквентну), асоціальну (аморальну, агресивну), адитивну (залежну) та саморуйнівну (суїцидальну, аутоагресивну) поведінку.

До особистісних передумов формування протиправної поведінки належать такі особливості темпераменту, пізнавальної та емоційно-вольової сфери дитини, її характеру, світогляду, мотивації та ціннісних орієнтацій, які роблять її чутливою до психотравмуючих ситуацій, знижують її здатність опиратися негативним соціальним впливам і знаходити правомірні способи подолання труднощів. Серед таких чинників варто виокремити незадоволені потреби, психофізіологічні порушення, дезадаптивні емоційно-вольові якості, особливості розвитку пізнавальної сфери, педагогічну занедбаність, стереотипи асоціальної та дезадаптивної поведінки, помилкові, хибні уявлення і переконання, несформованість комунікативних навичок, невирішені особистісні проблеми, міжособистісні конфлікти, невпевненість у собі, неадекватну самооцінку, екстернатний локус контролю, низький культурний рівень, несформованість соціально корисних інтересів, асоціальну спрямованість особистості, прояви кризи віку.

Для того, щоб запобігти виникненню протиправної поведінки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, варто здійснювати соціальну профілактику негативних явищ.

Соціальна профілактика негативних явищ – це діяльність, спрямована на запобігання виникненню, поширенню, загостренню негативних соціальних явищ та їх небезпечним наслідкам шляхом виявлення, усунення або нейтралізації чинників, що їх породжують, та створення умов для успішної життєдіяльності суспільства.

Види соціальної профілактики негативних явищ:

- первинна профілактика – діяльність, спрямована на запобігання виникненню та поширенню певного негативного явища і проблем, пов'язаних із ним;

- вторинна профілактика – діяльність, спрямована на запобігання загостренню негативних явищ та їх наслідків, на запобігання поглибленню соціальної дезадаптації осіб, яким властива асоціальна або небезпечна поведінка;

- третинна профілактика – робота, спрямована на запобігання рецидивам асоціальної або небезпечної поведінки серед осіб, яким така поведінка властива була раніше [1].

Безперечно, великої уваги варто надавати первинній профілактиці, адже загальновідомо, що краще попередити правопорушення, ніж потім ліквідувати його наслідки. Одним із шляхів попередження правопорушень в школі-інтернаті є позакласна виховна робота.

Позакласною роботою є організовані і цілеспрямовані заняття з учнями, які проводяться школою спільно з позашкільними закладами в позаурочний час для поглиблення та розширення знань, умінь та навичок, розвитку самостійності, індивідуальних здібностей, нахилів учнів, а також задоволення їх інтересів і забезпечення розумного відпочинку.

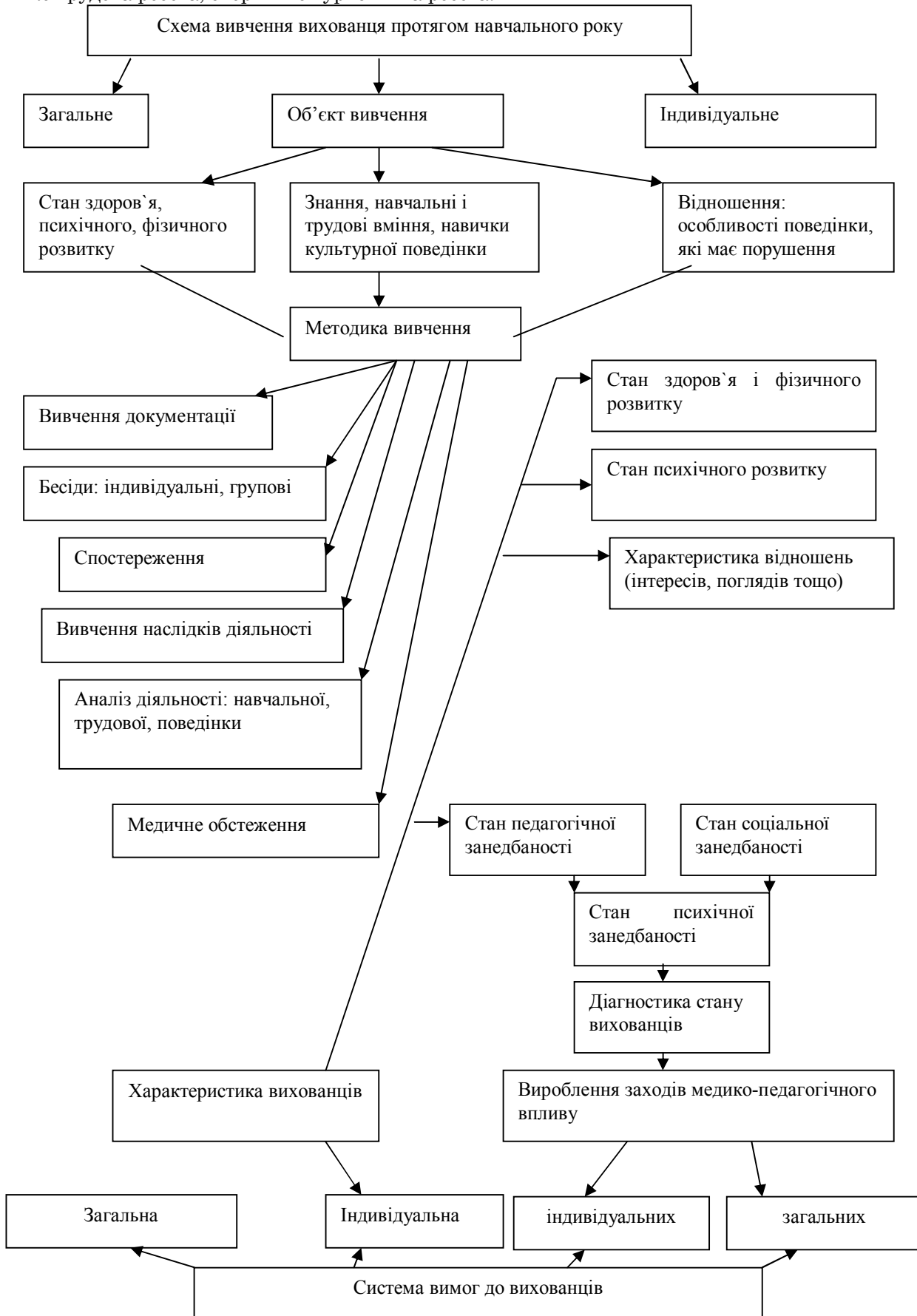
Складаючи органічну частину життя школи-інтернату, позакласна діяльність допомагає дітям успішно навчатися, виробляти в них навички суспільно корисної праці, свідому дисципліну, колективізм, розвиває ініціативу, сприяє моральному, розумовому, фізичному вихованню, естетичному вихованню школярів, задовольняє їх культурні потреби і направляє їх активність в русло корисної діяльності.

Позакласна виховна діяльність робить життя школярів змістовнішим, цікавим, цілеспрямованим, заняття – радісними і яскравими, культура поведінки учнів значно виростає. Покращуються форми взаємостосунків на основі гуманності.

У школі-інтернаті, зазвичай, визначено час всієї позакласної роботи (в середньому щоденно по 3-5 годин), офіційно встановлений і мінімальний комплекс побутових заходів – самообслуговування, сніданок, обід, прогулянка, організація, виконання домашніх завдань та ін.

У вирішенні завдань формування всебічно розвиненої, гармонійної особистості позакласна робота в школі-інтернаті є необхідним і систематичним доповненням до уроків. Її слід розглядати як одну з умов всебічного розвитку особистості учня.

Багатообразність і різнобічність змісту, форм і методів позакласної виховної роботи знаходять своє вираження в наступних її основних напрямках: освітня позакласна робота, суспільно-соціальна робота, техніко-трудова робота, спортивно-туристична робота.

Зупинимось детальніше на суспільно-соціалній роботі як одному із напрямів позакласної роботи, що максимально сприяє попередженню протиправної поведінки. Її мета – формування світогляду, пояснення учням найважливіших політичних подій, залучення їх до суспільного життя, патріотичне, правове, економічне виховання, виховання на народних традиціях. Вся ця робота пов'язана з формуванням моральності.

Але для більш ефективної організації позакласної роботи обов'язково потрібно враховувати індивідуальні особливості, щоб вчасно виявити відхилення, які з'являються у поведінці, а також спрогнозувати шляхи їх подолання. З цією метою науковці АПН України розробили схему вивчення вихованця протягом навчального року (рис.1) [4].

Цю роботу можна проводити в різноманітних організаційних формах, які можна об'єднати в три групи:

- гурткові форми занять, що об'єднують групи учнів для проведення з ними позакласної діяльності за відповідним планом і програмою протягом певного періоду;
- масові заходи, які охоплюють зразу значну кількість учнів в якості слухачів, глядачів, учасників;
- індивідуальна робота з окремими учнями, яким даються ті чи інші завдання [2].

Яку саме із запропонованих форм обрати, залежить від мети, можливостей вихователя та школи-інтернату, а також, безперечно, від індивідуальних особливостей вихованців (темпераменту, задатків, інтересів, потреб та ін.).

Щодо гурткової роботи, треба зазначити, вона буде доцільна, якщо діти займатимуться у гуртках з власної волі та бажання. Можна запропонувати наступні тематичні гуртки, діяльність яких буде спрямована на попередження протиправної поведінки: „Юні знавці прав, законів та обов'язків”, „Добро чи зло?”, „Ти сам творець своєї долі” та ін.

Масові заходи варто проводити хоча б раз на 2 місяці. Тематика їх може бути різноманітна, головне тут залежить ще й від організаційної роботи. Побудова її має бути чітка, планомірна, цілеспрямована. Цей етап масової роботи має об'єднати дітей різного віку навколо однієї спільної справи, навчити їх поважати думку один одного, допомагати іншим, що, в свою чергу, спонукає до морального розвитку, формування ідеалів несумісних з протиправною поведінкою.

Висновки... Як свідчить досвід, сутність природи позакласної діяльності, її структура зумовлюють індивідуалізацію цієї діяльності як системи. Вона охоплює всі компоненти позаурочної виховної роботи і забезпечує органічний зв'язок змістової і методичної сторін виховання з внутрішніми процесами особистісного розвитку, зачіпаючи найістотніші сторони особистості школяра: потреби, мотиви, інтереси, здібності тощо. Немає сумніву в тому, що центр і основний смисл всієї позакласної виховної діяльності учителя, вихователя, всього педагогічного колективу – особистість, що розвивається [4]. Вищесказане є підтвердженням того, що позакласна виховна робота може бути одним із ефективних шляхів профілактики протиправної поведінки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації: Навч.-метод. комплекс / Авт.–упоряд.: В.О.Безпалько, І.Д.Зверева, З.П.Кияниця, В.О.Кузьмінський, В.П.Лютий, Ж.В.Петрочко, М.І.Ростальна, Л.І.Стрига / За заг. ред.: І.Д.Звереві, Ж.В.Петрочко. – К.: Фенікс, 2007. – 528 с.
2. Основы формирования гуманных взаимоотношений учащихся школ-интернатов для детей-сирот и детей оставшихся без опеки родителей, во внеурочной деятельности / Академия педагогических и социальных наук. – К.: Силос, 1999. – 250 с.
3. Основні шляхи формування соціальної відповідальності вихованців шкіл-інтернатів для дітей-сиріт: Метод. рекомендації / Л.С.Дробот та ін. (уклад.); АПН України, Інститут проблем виховання. – К., 1997. – 60 с.
4. Специфика управления позаурочной виховною діяльністю шкіл-інтернатів для дітей-сиріт і дітей, які залишились без батьків: Метод. рекомендації / Б.С.Кобзар та ін. (уклад.); Інститут змісту і методів навчання; Інститут педагогіки АПН України. – К., 1997. – 36 с.
5. Становлення особистості. – Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д.Т., 2007. – 212 с.

Аннотация

О.Р.Поляновская

Внеклассная воспитательная работа как один из путей профилактики правонарушений детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки

В статье указана необходимость проведения профилактической деятельности в школах-интернатах для детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки, обосновывается один из важных путей такой деятельности – внеклассная воспитательная работа.

Ключевые слова: *дети-сироты и дети, лишенные родительской опеки, школы-интернаты, неправоное поведение, социальная профилактика негативных явлений, внеклассная воспитательная работа.*

Summary

O.R.Polyanovska

Extracurricular Educational Work as One of Ways of Prophylaxis of Offences of Children-Orphans and Children, Who are Deprived Parential Guardianship

The author of the article shows necessity of conducting of prophylactic activity in boarding schools for children-orphans and children deprived of parental anxiety, one of important ways of such activity is grounded - extracurricular educational work.

Key-words: children-orphans and children, who are deprived parental guardianship, boarding schools, illegal conduct, social prophylaxis of the negative phenomena, extracurricular educational work.

Дата надходження статті

„30” березня 2008 р.

УДК 371.001.76 (045)

К.В.ПУНДА,
аспірант
(м.Хмельницький)

ІННОВАЦІЇ – ОДИН ІЗ ПЕРСПЕКТИВНИХ ШЛЯХІВ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ

Автором порушено проблему ролі інновацій як одного з перспективних шляхів підвищення якості освітнього простору інституційного, регіонального та місцевого рівня. Виокремлено соціально-психологічні бар'єри забезпечення якості інноваційних процесів; проаналізовано підходи науковців щодо класифікації нововведень у галузі освіти; визначено ряд стратегічно важливих аспектів модернізації освіти; обґрунтовано базові ознаки освітніх інновацій.

Ключові слова: якість, якість освіти, інновації, освітні інновації, інноваційний процес.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Центральною проблемою реформування сучасної освіти є підвищення її якості, яка відтворює сучасні потреби, і в той же час націлена на майбутнє. Сьогодні важливо усвідомити, що таке якість, чим вона визначається та від чого залежить, як її можна підвищити та чому з такими труднощами просувається цей процес.

Міжнародною організацією зі стандартизації ІСО прийняте таке визначення якості: „Якість – сукупність характеристик об'єкта, що відносяться до його здатності задовольняти встановлені та передбачувані проблеми” [6, 5].

Освіта, як і будь-який процес або результат діяльності людини, має визначену якість.

Якість освіти – це комплекс характеристик компетентностей і професійної свідомості, що відбивають здатність фахівця здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог сучасного етапу розвитку економіки, на визначеному рівні ефективності та професійного успіху, із розумінням соціальної відповідальності за результати професійної діяльності.

Винятково велике значення має сама ідея та філософія якості освіти. Це не лише практичне, а й наукове осмислення проблеми, усвідомлення того, що сьогодні відіграє вирішальну роль нова методологія мислення, підходи до вирішення професійних завдань. Саме це є найбільш важливим у розумінні якості освіти. Модерністський підхід в освіті забезпечують інновації, результатом яких є впровадження теоретичних і практичних нововведень у цілісний освітній процес.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Інноватизація має свої особливості, розглянуті в багатьох наукових працях сучасних дослідників. На сьогодні напрацьовано значну базу ідей та підходів, на основі яких закладаються освітні альтернативи, здійснюється інноваційний пошук. Особливе значення приділяється питанням інноваційної діяльності педагогів (І.Богданова, О.Іонова, Н.Клокар, О.Козлова та ін.) [2, 3]; створенню інноваційних моделей освітнього простору (М.Кларін, О.Мороз, Л.Подимова, В.Сластьонін); організаційно-методичному забезпеченню інноваційних процесів (В.Бордовський, П.Стефаненко, В.Яковлев) [13, 31]. Пріоритетними напрямками пошуків вчених початку нового тисячоліття стають також питання управління інноваційними процесами (Н.Погрібна, С.Маслов, С.Степанов) [2, 4].

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є розгляд впливу інновацій як одного з перспективних шляхів підвищення рівня якості сучасної освіти.

Виклад основного матеріалу... У сучасній системі освіти України інновації є показником її активного розвитку та адаптації до нових соціально-економічних умов, а також надають можливість ефективно реалізувати функції сучасної освіти. Кожен інноваційний процес пов'язаний з креативністю